

Notiser

EN LÄSARES SYNPOINT

Har inte Hägerström funnits? Har inte någon av författarna i senaste *FT* (dvs. nr 1, 2013) läst Gellner? Jag kan varmt rekommendera båda filosoferna. Då skulle innehållet i *FT* få en mycket högre intellektuell nivå.

Lennart Rudström

HEDONISM

Olof Lagercrantz skriver på ett ställe i sina dagboksanteckningar (*Vid sidan av*, Wahlström & Widstrand, 2011, s. 57) om ett möte med författaren Hjalmar Gullberg, som då var allvarligt sjuk med väldiga smärtor. De talade om hans sjukdom. ”Hans lidande är stort. Jag fick tårar i ögonen när han berättade och jag tror att han blev upplivad därav, av att väcka sådan medkänsla. Själv blev jag också glad som man blir när man blir äldre över alla känslor som är starka. Litet skäms man också över denna glädje. Men så måste det vara.”

SEMANTIK

I Dagens Nyheter den 7 oktober 2012 påstår en språkexpert att färgorden ”rosa” och ”skär” är synonyma. Tyvärr tycks det vara en vanlig uppfattning. Men å andra sidan finns det säkert också många som gärna skulle ta på sig en rosa skjorta, men aldrig en skär. Orden kan ju inte gärna vara synonyma, eftersom dessa två färger ser olika ut. Detta semantiska förhållande kan man fastställa med empiriska observationer.

MODUS PONENS

Slutledningsregeln ”modus ponens” anses ju allmänt karakterisera en viss sorts logiskt giltiga slutledningar. Den säger att man från de två premisserna ”Om A, så B” och ”A”, kan dra slutsatsen ”B”.

Men det kan kanske vara dags att, än en gång, påminna *FT*:s läsare om ett motexempel mot modus ponens som presenterades av Vann McGee i

Journal of Philosophy, 1985. Flera filosofer har försökt desarmera det, men Timothy Williamson (i sin bok *The Philosophy of Philosophy*, 2007, s. 92–93) tycks mena att ingen hittills har lyckats, och att McGees motexempel fortfarande håller. Håller *FT*:s läsare med om det?

Så här kunde man exempelvis – enligt McGee – resonera inför presidentvalet i USA 1980:

- (1) Om en republikan vinner valet, så gäller att om Reagan inte vinner, så vinner Anderson. (Eftersom John Anderson är den ende republikanen som kandiderar utom Reagan.)
- (2) En republikan vinner valet. (Eftersom Ronald Reagan kommer att vinna.)

Men man kan *inte* dra den slutsats, som enligt modus ponens skulle följa av (1) och (2), nämligen:

- (3) Om Reagan inte vinner, så vinner Anderson. (Detta stämmer *inte*, ty demokraternas kandidat Jimmy Carter får betydligt fler röster än Anderson.)

KOMMENTAR OM POPPER

I *Filosofisk tidskrift* 1/2013 säger sig Lars Bergström vara ”glad om någon som läser detta kunde hjälpa mig att hitta Poppers eventuella lösning av problemet”. Problemet är om Popper verkligen kan mena att en hypotes kan falsifieras (slutgiltigt eller tillfälligt) utan att någon annan hypotes kan anses verifierad (slutgiltigt eller tillfälligt). Min åsikt, som grundar sig på långvarig och intensiv bekantskap med Poppers skrifter, är som följer.

I *The Logic of Scientific Discovery* menar han att en hypotes kan falsifieras endast om de omgivande bakgrundsantagandena och det till synes falsifierande baspåståendet hanteras utifrån en uppsättning metodregler, vilka han också presenterar. Jag tycker det innebär att vissa av dessa antaganden med normalt språkbruk måste anses som för tillfället verifierade, men det vill Popper inte säga.

I ett bokmanuskript som cirkulerade bland hans närmsta filosofivänner redan 1956–57, men som publicerades först 1983, skriver han: ”As far as science and metaphysics are concerned, I certainly do not believe in anything like a sharp demarcation. [...] There cannot be any sharp demarcation between science and metaphysics; and the significance of the demarcation problem, if any, should not be overrated” (*Realism and the Aim of Science*, s. 160f). Jag tolkar detta som att han 1956 hade börjat överge tron på att det finns en skarp skillnad mellan verifikation och

falsifikation, och att han 1983 definitivt hade övergett den. Hans tidigare poäng var ju att metafysik, men inte vetenskap, kan ha verifikationer.

Relevant i sammanhanget är också en sak han säger i Popper-volymen i serien *The Library of Living Philosophers* (1974). Som svar på kritik från Lakatos skriver han:

”It is true that I have used the terms ’elimination’, and even ’rejection’ when discussing ’refutation’. But it is clear from my main discussion that these terms mean, when applied to a scientific theory, that it is eliminated as a contender for the truth – that is, refuted, but not necessarily abandoned” (a.a. s. 1009).

Detta är enligt min mening inte alls ”clear”. Popper tycks mig vara offer för dåligt minne, om inte rent av självbedrägeri. I de metodologiska kontexter han tidigare publicerat sig var det en självklarhet för läsarna att ”elimination” och ”rejection” innebar ”abandoning”.

Jag känner inte till någon skrift av Popper efter 1974 där han sätter falsifikation mot verifikation, eller bryr sig om någon allmän distinktion mellan vetenskap och metafysik. Jag känner mig övertygad om att han på sin ålders höst i all tysthet ansåg att metafysik och vetenskap kan överlappa varandra, och att det därför också är ointressant att försöka sätta falsifikation och verifikation i något absolut motsatsförhållande till varandra.

Ingvar Johansson

MER OM TÄRNINGSSPEL

En läsare, Per-Erik Malmnäs, är ”något förbryllad” över siffrorna i notisen ”Tärningsspel” i *FT* nr 1, 2013. Han får nämligen följande resultat:

$$P(A \text{ vinner över } B) = 1/2 > P(B \text{ vinner över } A) = 5/12,$$

$$P(B \text{ vinner över } C) = 16/36 > P(C \text{ vinner över } B) = 13/36, \text{ och}$$

$$P(C \text{ vinner över } A) = 1/2 > P(A \text{ vinner över } C) = 5/12.$$

ÄNNU MER OM TÄRNINGSSPEL

Under rubriken ”Tärningsspel” i *Filosofisk tidskrift* 1/2013 undrar Lars Bergström om det verkligen är något konstigt med det han beskriver; nämligen att i ett visst tvåmansspel A oftast slår B, B oftast slår C, och C oftast slår A. Nej, det är inte alls konstigt. Exemplet visar att det är fel att ta för givet att i alla tvåmansspel segrarrelationen är en transitiv relation. Transitivitet uppstår när spelarna A, B och C var och en besitter en viss oföränderlig spelskicklighet, men detta är inte alltid fallet.

I det beskrivna tärningsspelet går det inte att tala om någon skicklighet alls, eftersom allt hänger på den tärning som respektive spelare har. Men transitiviteten kan brytas även när man kan tala om en allmän skicklighet hos spelarna; bara denna tillåts interagera med någon annan faktor. Antag att när A och B tävlar mot varandra (må det vara i schack eller boxning) så är båda lika avspända, och normalt vinner A över B. På samma sätt förhåller det sig när B och C möts, och då vinner normalt B. Men när A och C möts blir A men inte C nervös. Normalt vinner därför C över A. Här har vi alltså också mönstret A vinner över B, B vinner över C, och C vinner över A. Helt förklarbart.

Ingvar Johansson

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Fredrik Gustafsson* är doktorand i filmvetenskap vid University of St. Andrews, *Johan Brännmark* är universitetslektor i mänskliga rättigheter vid Malmö högskola, *Lars Bergström* är professor emeritus i praktisk filosofi, *Martin Lembke* är teol. dr i religionsfilosofi i Lund, *Björn Lundgren* är magisterstudent i teoretisk filosofi vid Linköpings universitet, *Hans Ruin* är professor i filosofi vid Södertörns högskola, *Jan Thorsson* är f.d. chefredaktör och master i historia, och *Torbjörn Tännsjö* är professor i praktisk filosofi i Stockholm.